

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תולדות

(חלק כ שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת תולדות, כג"כט מרחשון, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תולדות ג

שיהי', לפרש שכוונת הכתוב כאן היא לברכות נוספות – מנין לו שאלו הן ב' הברכות, ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך" דוקא?⁷ נוסף לזה: אף ענין ותוכן זה של „ואעשך לגוי גדול”⁸ – מצינו בברכות אברהם בלשונות שבהן הריבוי המופלג הוא ביתר הדגשה, ולדוגמא אמירת הקב"ה לאברהם: „ושמתי את זרעך כעפר הארץ גו”⁹, „הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים גו”¹⁰.

[וקשה לתרץ שהברכות „... כעפר הארץ” או „... ככוכבי השמים” אינן

א. בברכה שבירך יצחק את יעקב בשלחו אותו לפדן ארם, כתיב „ויתן לך את ברכת אברהם”. ופירש רש"י „את ברכת אברהם – שאמר לו² ואעשך לגוי גדול³ והתברכו בזרעך⁴, יהיו אותן ברכות כו” (כדלקמן ס”ד).

ואינו מובן:

(א) תוכן ברכת אברהם מפורש בהמשך פסוק זה גופא – „לרשתך את ארץ מגורריך”⁵ – ואם כן (א) מדוע הוצרך רש"י מעיקרא לפרש תיבות אלו? (ב) יתירה מזו: לפירוש רש"י, הכוונה בברכת אברהם היא לברכות אחרות דוקא („ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך”), ולא לברכה המפורשת כאן בפסוק?⁶

(ב) אף אם הוכרח רש"י, מאיזה טעם

(7) בדפוס שני דרש"י (וכן בכמה כת"י) הובא בפרש"י רק „ואעשך לגוי גדול”. אבל גם שם ממשיך „יהיו אותן הברכות כו”, בלשון רביס*. וראה לקמן בפנים סעיף ג והערה 20.

(8) בגו"א כאן: פ"י כי שאר ברכות ואברכה מברכיך שהוא נאמר על אברהם איך יתן אותו ליעקב. אבל לכאורה בלא"כ מובן שאין הכוונה לברכות הנ"ל כיון שכבר ברכו בברכות אלו (כו, כט).

(9) לך יג, טז.

(10) וירא כב, יז. וראה שם טו, ה. ובפ"ח ח"ש בברכת לבן כו' לרבעה (כד, ט) מפורש בפרש"י שם „את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המור” הרבה ארבה את זרעך גו' יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך כו". אבל י"ל כי שם מודגש בלשונם „לאלפי רבבה” – הריבוי בכמות. וראה לקמן בפנים.

(* בדפוס שני נראה דפרש"י זה אינו ד"ה בפ"ג, אלא בא בהמשך ובאמצע פרש"י (שלפנינו הוא) בפסוק שלפניו „ויבך אותך ברכת אברהם שאמר ואעשך כו” (שאינו ריוח ונקודה לפני התיבות „ברכת אברהם” ולאחריהם כרגיל בו ב"ה חדש).

(1) פרשתנו כח, ד.

(2) בדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י ליתא תיבת „לו”.

(3) לך יב, ב.

(4) וירא כב, יח.

(5) ראה מדרש לקח טוב עה"פ: ויתן לך את ברכת אברהם זו נחלת הארץ. וברלב"ג עה"פ: כי ממך יהי' הזרע אשר ייעד הש' יתע' לאברהם שייך הארץ. וצע"ק דהרי מפורש זה בקרא.

(6) בדפוס שני דרש"י הלשון בסיום פרש"י „ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ (ואח"כ בא הפסק נקודות המצייני ד"ה חדש, וממשיך) לרשתך את ארץ מגורריך” ובב' כת"י רש"י (שתח"י) מוסיף על לשון רש"י (כפי שהוא לפנינו) ונתתי לך ולזרעך אחרריך ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ לרשתך את ארץ מגורריך.

אבל ברוב הדפוסים וכן בדפוס ראשון (ושאר כת"י שתח"י ליתא).

יותר שיאמר יצחק שנותן הוא ליעקב את הברכות שקיבל הוא עצמו¹⁴.

ב. והנה במה שנקט רש"י ש"ברכת אברהם" אינה ירושת הארץ, יש מפרשים¹⁵ שהטעם לכך הוא לפי שירושת הארץ, "מתנה היא ולא ברכה".

[ויש להוסיף בזה¹⁶ (בטעם מה שנמנע רש"י מלפרש אשר, "את ברכת אברהם" קאי על המשך הכתוב "לרשתך את ארץ מגוריך"), שפסוק זה גופא מסיים, "אשר נתן אלקים לאברהם", היינו, שכבר נתן הקב"ה לאברהם. וממילא אינו מתאים לומר "ויתן לך את ברכת אברהם", בשעה שגם באברהם ה' זה (לא ברכה על להבא, אלא) נתינה בפועל – בעבר].

אבל עדיין דרוש ביאור: כשם שאנו מפרשים בברכת "ואעשך לגוי גדול" (שכבר הבטיח הקב"ה לאברהם) שהיא ברכת יצחק ליעקב, והתכוון בכך שהבטחה זו תתקיים ביעקב ובניו – הרי היינו יכולים לפרש כן גם בנוגע לירושת הארץ: מאחר שבפועל (לפי פשוטו של מקרא) טרם נמסרה הארץ לידי אברהם, ורק ש"אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשוי¹⁷, הנה על זה באה הברכה¹⁸ – שהבטחת הקב"ה לתת

אלא תיאור בפרטי הכמות של הברכה "ואעשך לגוי גדול" אשר היא עיקר ועצם הברכה – וא"כ מובן שרש"י מביא את כלל ועיקר הברכה ולא את הפרטים –

שכן (א) אין זה מחוור כלל, דמזה גופא שהבטחות "ושמתי גו" כעפר הארץ" ו"ארבה גו" ככוכבי השמים גו" נאמרו ע"י הקב"ה כברכות בפני עצמן, מוכח שיש בהם הוספה מיוחדת על הברכה "ואעשך לגוי גדול" (וכמובן גם בפשטות, ש"גוי גדול" יכול להתפרש גם כריבוי מצומצם שאינו בערך כלל אל "עפר הארץ" או "כוכבי השמים"). ועוד ועיקר (ב) גם בישמעאל נאמרה הברכה ד"גוי גדול"¹¹ –

ועפ"ז יומתק ההכרח בברכות "כעפר הארץ" ו"כוכבי השמים" – ברכה נוספת ומיוחדת¹², מפני שהיא אמורה רק עבור בני אברהם יצחק ויעקב].

ג) וביותר תמוה: לכאורה אדרבה – יש הכרח לומר שהפסוק כאן מכוון בדוקא לא לב' ברכות אלו, שהרי ברכות אלו נאמרו גם (קודם לזה) ליצחק¹³: "והרביתי את זרעך ככוכבי השמים גו" והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" – ואם כן למה לו ליצחק לברך את יעקב בברכת אברהם, בשעה שאף הוא עצמו התברך באותן ברכות? הרי ה' מתאים

11) לך יו, כ.

12) אף שגם בישמעאל נאמר ע"י המלאך (טז, יו"ד): הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב – אבל לא הושוו לעפר הארץ, חול הים או ככוכבי השמים.

13) פרשתנו כו, ד.

14) ואף שגם ירושת הארץ נאמרה ליצחק (שם, ג) הרי ממשיך תיכף השייכות לאברהם – והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

15) רא"ם וגו"א. וראה באר יצחק כאן מה שמפרש בדברי הרא"ם.

16) ואולי זוהי כוונת הרא"ם והגו"א.

17) פרש"י לך טו, יח. משא"כ בכ"ר (פמ"ד, כב): מאמרו של הקב"ה מעשה. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 204 ואילך, וש"נ.

18) ולהעיר מויחי (מת, ג): ויברך אותי

ברכות האמורות²¹ בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך²².

ואינו מובן כלל – מה מוסיפה אריכות הלשון? הרי זהו פשוטו של מקרא בפשטות, שהברכות „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“, שהן „ברכת אברהם“ לפירוש רש"י, הנה עליהן נאמר „ויתן לך“ – ליעקב?

[בדוחק אפשר לומר, שזהו שכתב רש"י „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך“ (כביאור המפרשים²³ בכוונת רש"י), היינו, ש„ויתן לך את ברכת אברהם“ פירושו שיתן ליעקב ברכות אלו עצמן, ולא שיעקב יתברך בברכות הדומות לברכת אברהם, שאז ברכות אלו (ברכת אברהם) יכולות להנתן לאחר.

אבל המשך וסיום הלשון „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“ הוא כפל בעלמא, אשר מובן כבר מדבריו „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך“].

עוד צריך להבין: מאחר שרש"י מפרש את תיבות „ברכת אברהם“, מדוע העתיק מן הפסוק גם את תיבת „את“²⁴.

את ארץ ישראל לאברהם תתקיים בפועל ביעקב ובניו, שהם יהיו מי שיירשו את ארץ ישראל בפועל¹⁹.

[ואילו ה' הכרח רש"י (רק) מהמשך הכתוב, ה' רש"י מעתיק לא רק את התיבות „את ברכת אברהם“, אלא גם את המשך הכתוב¹⁹; או עכ"פ מרמז לזה בהוספת „וגו“].

ג. לכאורה ה' אפשר לומר שכוונת רש"י בהביאו את הברכות „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“ אינה לב' ברכות אלו דוקא, אלא בכלל זה כל הברכות שברך הקב"ה את אברהם (הכתובות בין ב' ברכות אלו, ד„ואעשך לגוי גדול“ היא הברכה הראשונה של הקב"ה לאברהם ואילו „והתברכו בזרעך“ היא האחרונה).

אבל מובן הדוחק שבו, דא"כ (א) ה' לרש"י לכל הפחות לרמז שכוונתו גם לכל הברכות שבינתיים; ועוד ועיקר (ב) רש"י מסיים (כדלקמן) „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“, ומזה מובן, שכוונתו לב' ברכות אלו דוקא²⁰.

ד. בהמשך פירוש רש"י: „יהיו אותן

(21) כ"ה בדפוסים שלפנינו. בדפוס ראשון „הברכות אמורות“. ולכאורה כצ"ל. ובכמה כתי „הברכות האמורות“, וכ"ה ברא"ם. בדפוס שני וכמה כתי „ברכות אמורות“.

(22) ראה לעיל הערה 6, 20 – שינוי גירסאות בלשון רש"י.

(23) נסמנו לעיל הערה 15.

(24) וליתא בדפוס שני וא' מכת"י רש"י (שתח"י).

ברא"ם (ושפ"ח) מפרש דאל"כ ויתן לך ברכת אברהם מיבעיא ל' לא את ברכת אברהם, דמשמע שנטלה מזה ונתנה לזה. ולפיכך הוכרח לפרש שיהיו אותן הברכות עצמן האמורות

ומפרט הברכה בכתוב שלאח"ז „הנני מפרך גו' ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריו גו'“.

(19) להעיר מרש"י ד"ה שוכב עלי' (ויצא כת, ג).

(19*) עד"ז קשה לפי ביאור הבאר יצחק שם, דהו"ל לרש"י להעתיק גם התיבות „ויתן לך“.

(20) אבל להעיר מהגירסא בכמה כתי רש"י „יהיו כל הברכות האמורות לאברהם בשבילך“. ולהעיר גם מהגירסא בדפוס שני וכת"י רש"י הנ"ל (הערה 7), שמשמע לכאורה, ש„ואעשך לגוי גדול“ הוא ציון לברכה הראשונה הנאמרת לאברהם, אבל הכוונה לכל הברכות כהמשך הלשון „אותן ברכות“.

ה. והביאור בכל זה:

הקושי בפסוק שבא רש"י ליישב בדבריו הוא:

כאשר הכתוב מספר אודות ברכה שקיבל אדם מסוים, בדרך כלל מבוארים בכתוב סיבת וטעם הדבר, או שהדבר מובן מעצמו. וכמו שמצינו בברכה הקודמת שנתן יצחק, שאמר תחילה²⁵, "הנה נא זקנתי וגו' עשה לי מטעמים וגו' בעבור תברכך נפשי בטרם אמות"; עד"ז בברכות שברך הקב"ה את יצחק כשאמר לו²⁶, "גור בארץ הזאת", שהי' זה מפני שהי' דעתו (של יצחק) לרדת למצרים כו"²⁷. עד"ז בברכות שלאחר העקידה, שמבואר בכתוב²⁸ שבאו, "עקב אשר שמעת בקולי", וכיוצא בזה בכ"מ.

אבל בנדון דידן לא נרמז בפסוק – וכן אין הדבר מובן מעצמו – מאיזה טעם ברך יצחק את יעקב עתה²⁹.

ובשלמא הברכה, וא"ל שד"י יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים", אפשר להבין את טעמה: כיון שיצחק שלח את יעקב לשם שידוך, על כן ברכו, וא"ל שד"י יברך אותך

לאברהם בשבילך כו'. – ולכאורה אפשר לפרש כן גם אם הי' כתוב, "ויתן לך ברכת אברהם".

(25) פרשתנו כו, ב.ד.

(26) פרשתנו כו, ג ואילך.

(27) פרש"י שם, ב. וגם מסיים שם (פסוק ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי גו'. אשר בא בהמשך למ"ש (שם, ג) והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

(28) וירא כו, יח.

(29) ראה אלשיך כאן, שהקשה כן: איך נתייחסו לו ברכות אלו פה. וגם בחזקוני נראה שבא לפרש מהו ענין הברכה כאן. ראה הערה הבאה.

ויפרך וירבך גו"³⁰; אבל מהי שייכות ענין זה להמשך הדברים, "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגוריך"? [אם כוונת "ברכת אברהם" היא לירושת הארץ, הרי זה שייך יותר לברכה הקודמת, "ויתן לך האלקים גו' משמני הארץ גו"³¹ (שהיתה ברכת יצחק ליעקב "בטרם אמות"³²)].

ו. ולכן מפרש רש"י שגם, "ברכת אברהם" היא ברכה השייכת לענין השידוך, מאחר שהכוונה בכך היא לברכת, "ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך" (אשר היא המשך ופירוט של הברכה שלפני, "וא"ל שד"י יברך אותך

(30) בחזקוני פסוק ג: אר"א אין קיום שטר אלא בחותמיו לפיכך ברכו אחר ברכת ויתן לך פעם אחרת מדעת היא ברכת וא"ל שד"י יברך אותך כו'. ועד"ז הוא במדרש לקח טוב עה"פ. אבל מקור דרשת ר"א בני"ר (פס"ו, יב) הוא על הלשון, "ויברך אותו" שבפסוק א, "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו", שרק אח"כ נאמר ויצוהו [ועפ"ז מתורצת קושיית המפרשים מהו ענין "ויברך אותו" שם, והרי נאמר לאח"ז: וא"ל שד"י יברך אותך (ראה יפ"ת שם). אבל ראה רד"ק שם: ויברך אותו והברכה היתה מה שאמר וא"ל שד"י יברך אותך. ולכאורה כצ"ל בפשוטו של מקרא, שהרי רש"י לא פ"י בזה כלום (ולהעיר מפרש"י בראשית ב, ח). ובפרט ע"פ פרש"י שבהערה הבאה].

(31) ראה אברבנאל כאן קושיא הי"א. ובסוף הפרשה כתב: וחזר לקיים לו אז באותה שעה הברכה אשר נתן לו באמרו ויתן לך את ברכת אברהם וגומר לרשתך את ארץ מגורך. אבל לפי פרש"י שם (כו, לג) כבר קיימו לפני"ז (וראה יפ"ת לב"ר הנ"ל).

(32) ברשב"ם (ועד"ז בחזקוני) עה"פ לרשתך את ארץ מגוריך: מאחר שלא תקח אשה מבנות כנען שהם עבדים כמו שצוה אברהם ליצחק. אבל בפשוטו של מקרא לא מצינו בהציווי דאברהם (בפ' חיי שרה) שזה הי' שייך לירושת הארץ.

ויפרך וירבך גוי"י), המשך ופירוט של
 – „וקח לך משם אשה”

– שיהיו לו ילדים רבים („ואעשך
 לגוי גדול”)³³ ויהיו אלה ילדים אשר
 – „והתברכו בזרעך”.

אבל הכתוב מדייק להוסיף את
 הלשון „את ברכת אברהם”, שכן כאן
 נחוצה לא ברכה בעלמא בקשר לשידוך
 („ויפרך וירבך”), ו(אף) לא ברכה
 סתם שניתנה לאברהם, אלא הברכה
 המיוחדת שהיתה נוגעת לאברהם
 ביחוד (ולכן העתיק רש"י גם את
 תיבת „את”):

יעקב עמד לקראת יציאתו לדרך
 („קום לך פדנה ארם”), וכבר ידוע
 מקודם ש„דרך” „ממעטת פרי” ורבי”
 ו„ממעטת את השם”³⁴, ולכן הוסיף
 יצחק: „ויתן לך את ברכת אברהם”,
 שכן הברכה „ואעשך לגוי גדול” ניתנה
 לאברהם במיוחד מסיבה זו („לך לך
 מארצך”) שהיא ממעטת פרי ורבי”³⁵,
 כמו שפירש שם רש"י.

(33) והרי זו ברכה נוספת על מש"א לפניו
 יפרך וירבך, דפי' ד(אחד מוליד לא רק אחד, כ"א)
 מוליד הרבה (פרש"י בראשית א, כב). אבל אין
 מודגש בזה גוי גדול (ולהעיר שגם בישמעאל לך
 יו, כ) מוסיף „גוי גדול” לאחר „והפירתי אותו
 והרבייתי אותו במאד מאד”), ועד"ז אינו מודגש
 בהלשון „והיית לקהל עמים”. וראה וישלח לה, יא
 וברש"י שם.

(34) פרש"י ר"פ לך (יב, ב).

(35) באלשיך מפרש דהג' דברים דהדרך
 ממעטת נשללו בהברכה דפסוק ג: יברך אותך
 בממון (ועד"ז הוא באברבנאל), יפרך וירבך –
 בנים, לקהל עמים – שם (ועד"ז הוא בספורנו
 עה"פ).

אבל בפשוטו של מקרא: א) נוגע לא רק תוכן
 ברכות אלו כ"א שהם ברכת אברהם. כהמשך
 לשון רש"י (ולכן נוגע פסוק ד), וכדלקמן בפנים.

ועד"ז בברכת „והתברכו בזרעך”,
 שה„דרך” לא תגרום את המעטת שם
 בניו [משא"כ הברכות הנוגעות לו
 (ליעקב) עצמו, ובכלל זה הברכה שלא
 יתמעט שמו]³⁶, נכללות בברכה שנתן לו
 יצחק קודם לכן³⁷.

ז. אבל עדיין קשה: מהי כוונת
 יצחק בכרכו את יעקב בברכות
 מיוחדות אלו ד„ברכת אברהם”, בשעה
 שבאברהם גופא לכאורה לא נתקיימו
 הברכות הללו?

[אין הכי נמי שכוונת הברכות היא
 על העתיד והדורות שלאחרי זה, אבל
 מאחר שברכה זו ניתנה לאברהם מפני
 שה„דרך” שלו „ממעטת פרי” ורבי”³⁸,
 הרי הברכה מתייחסת לפרי' ורבי' של
 אברהם עצמו – ואת זאת לכאורה
 לא ראינו]

שהרי לאברהם נולד רק בן אחד
 משרה – יצחק, ודוקא „ביצחק יקרא
 לך זרע”³⁸ (משא"כ ישמעאל ובני
 קטורה)³⁹. ואם כן איך אפשר לומר
 שהולדת בן אחד (יצחק) היא ביטוי
 לברכה על פרי' ורבי' שבאה לשלול
 את המיעוט דפרי' ורבי' ע"י הדרך?

ועד"ז בנוגע לברכה „והתברכו
 בזרעך” – שלכאורה לא מצינו שברכה

121

ב) ב' הענינים דממון ושם לעצמו אינם שייכים
 כאן, כדלקמן בפנים.

(36) ועד"ז בממון.

(37) כז, כט – יעבדוך עמים וישתחו לך
 לאומים הוה גביר לאחיק גוי. ואי"צ לאומרו
 עוה"פ לפני הליכתו בדרך, משא"כ באברהם
 שהיתה הברכה הראשונה.

(38) וירא כא, יב.

(39) ראה תיב"ע שם. רמב"ן ר"פ תולדות. טור
 הארוך ופענח רזא ח"ש כה, ה. ולהעיר מפירושו
 (המיוחס לרש"י דה"א בתחלתו).

הוכרח לבוא ע"י שליח להיותו עולה תמימה⁴⁶ (מצד העקידה) ולכן לא ה' ביכלתו לצאת מארץ ישראל (משא"כ יעקב שיכול ה' לצאת) – שהרי, בפשוטו של מקרא, לא זה ה' הטעם והסיבה לכך שאברהם לא רצה להניח ליצחק ללכת בעצמו לארם נהרים⁴⁷; ורק לאחר מכן נתגלה ליצחק שהוא „עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך”⁴⁸.

ושאלה זו⁴⁹ – מדוע שלח יצחק את יעקב עצמו „פדנה ארם” – מתורצת בהוספת יצחק „ויתן לך את ברכת אברהם – ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך”:

122 ברכת הקב"ה לאברהם, ואעשך לגוי גדול" היתה קשורה עם הענין ד„לך לך”⁵⁰, בסיבת (ובשכר) ההליכה בדרך כו'⁵¹ – ולכן שלח יצחק את יעקב

זו נתקיימה בבני אברהם עצמו; ואדרבה (לבד זה שדוקא ביצחק יקרא לך זרע, כנ"ל), הרי קודם לידת יצחק כבר נאמר בנוגע לישמעאל⁴⁰, „והוא יהי פרא אדם ידו בכל ויד כל בו” – „הכל שונאין אותו ומתגרין בו”.

ולכן ממשיך רש"י „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך”: ברכות אלו שנאמרו לאברהם, הן עצמן יהיו בשביל יעקב⁴¹ – דוקא בו הן יתקיימו בפועל. וכפי שאכן אירע בפועל, שליעקב נולדו י"ב השבטים⁴², שבזה גופא כבר ניכרים ההתחלה והיסוד דגוי גדול, ונראית לעין פעולת הברכה השוללת מיעוט פרי' ורבי' ע"י „דרך”.

ח. ויש לומר עוד, שבזה מיישב רש"י עוד שאלה בפשוטו של מקרא: מדוע שלח יצחק את יעקב בעצמו „פדנה ארם וגוי וקח לך משם אשה” – ולא נהג כאביו אברהם, ששלח שליח וצוה עליו⁴³ „ולקחת אשה לבני משם”⁴⁴?

[שהרי שליחת יעקב ע"י יצחק היתה רק מתוך כוונה של שידוכין, ולא כדי שימלט מעשיו, שכן (בפשוטו של מקרא) רבקה לא גילתה עד"ז ליצחק⁴⁵].

ואין לחלק, ששידוכו של יצחק

(40) לך טו, יב ובפרש"י.

(41) וראה גם פרש"י ויצא כח, טו: מה

שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי כו'. וראה לקמן בפנים סעיף ט.

(42) ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין תאומה יתירה (רש"י וישלח לה, יז. וראה רש"י וישב לז, לה).

(43) ח"ש כד, ז.

(44) ראה גם אלישך כאן: וש"ת כו' למה אגרע ממך כו' ואותי תצוה ללכת לחו"ל כו'.

(45) וכ"כ בביאורי מהרא"י, חידושי ופי' מהרי"ק, אוה"ח עה"פ.

(46) פרש"י פרשתנו כו, ב.

(47) בפ' ח"ש. שעפ"ז מובנת האריכות בהכתוב ופרש"י שם (כד, ז) – ראה לקו"ש חט"ז ע' 158. וראה שם ע' 201.

(48) ראה לקו"ש שם ע' 203 הערה 29, וש"נ.

(49) בפשוטו של מקרא מצינו שינוי בין השידוך ביצחק והשידוך ביעקב, דאצל יצחק אמר אברהם (שם כד, ז) כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך, משא"כ ביעקב שיצחק פירט „ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך” (וראה רש"י ויצא כט, יז: שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה כו'). אבל לכאורה אין לתרץ עפ"ז הטעם לשליחות יעקב, כי אדרבה, לפי זה דברור הענין יותר קל יותר לסמוך על שליח להביא לא"י מבנות לבן.

(50) להעיר מהמ"ד (ר"ה טז, ב) אף שינוי מקום דכתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול. אבל ראה פרש"י לך טז, ג. וראה הערה הבאה.

(51) לכאורה מפשטות פרש"י בר"פ לך משמע שהברכה ואעשך לגוי גדול היא ע"י ביאתו לא"י,

ואדרבה, ברכת „גוי גדול“ קשורה אצלו דוקא להליכתו בדרך (לחוץ לארץ), ואילו עשיו נשאר בארץ ישראל, הרי אפשר להעלות על הדעת שעשיו נשאר המוחזק בארץ ישראל⁵⁶ –

וזהו שמוסיף יצחק ואומר „לרשתך את ארץ מגוריך אשר נתן אלקים לאברהם“. ואדרבה, מאחר ש„אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“, הרי מובן ופשוט שהארץ „אשר נתן אלקים לאברהם“ שייכת ליעקב דוקא, לו בלבד ולזרעו אחריו⁵⁷.

בהיותם „אותו הגוי ואותו הזרע“, הרי רק להם ניתנה הארץ.

יא. עוד ענין בברכת יצחק „יהיו אותן ברכות אמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“ – השייך במיוחד לברכה „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“:

לשון הברכה „ושמתי את זרעך כעפר הארץ גוי“ או „ככוכבי השמים“ „וכחול אשר על שפת הים“ (ועד“ז תחילת ברכת יצחק ליעקב כאן „ויפרך וירבך“) מבטא את הריבוי העצום בכמות הצאצאים שיצאו ממנו, אבל לא ניכר בזה שייכות והתייחסות אליו, שהם ייקראו על שמו.

משא“כ הברכה „ואעשך לגוי גדול“, שבה מודגש, שכל ילדיו ויוצאי חלציו

„קום לך פדנה ארם ביתה בתואל גוי וקח לך משם אשה“, כדי שבזכות ההליכה יקבל את הברכה „ואעשך לגוי גדול“⁵² (והתברכו בזרעך).

ט. אלא שכאן עולה השאלה: הלא מצינו שגם ישמעאל התברך מאת ה' באותה הברכה⁵³: „ברכתי אותו והפריתי אותו והרביתי אותו במאד מאד שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול“ – ואם כן במה הוא היתרון המיוחד דברכת יעקב? ויתירה מזו קשה מה שבנבואת השם הושווה עשו (כ„גוי“) ליעקב – „שני גוים“, „שני לאומים“⁵⁴?

ולכן הוסיף רש"י „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“. משא“כ⁵⁵ הברכה אודות ישמעאל, וכן מה שנאמר אודות עשיו, אין להם שייכות לברכה שברך הקב"ה את אברהם.

יוד. עפ"ז מובן גם המשך וסיום הכתוב: כיון שיעקב עוזב את ארץ ישראל ובונה את ביתו בחוץ לארץ,

לא ע"י – לך לך, אבל א' רש"י לא מעתיק שם התיבות „אל הארץ“ (ב מדייק „ושם“ בניגוד ל„וכאן“ (אי אתה זוכה) – ההליכה מכאן ולא זכות „הארץ“.

52 ולהעיר מאמירת הקב"ה ליעקב כשירד למצרים (ויגש מו, ג) כי לגוי גדול אשימך שם. 53 לך יז, כ. ושם טו, יו"ד: הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב. ובפ' וירא כא, יג: וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא. ושם, יח: לגוי גדול אשימנו.

54 פרשתנו כה, כג. וראה פרש"י וישלח לו, ז.

55 ראה גם אגדת בראשית פע"ב: כיון שעמד ישמעאל והוליד שנים עשר נשיאים כו' ה" אברהם סבור כו'. כיון שעמד יעקב כו' ויתן לך את ברכת אברהם ברכה שברך את אברהם כו' כך הוא מקיימה כו'. ע"ש.

56 ראה גם אלשיך: עוד ה' אפשר (אלא שהוא מפרש שזהו כללות המכוון בפסוק זה). 57 ועפ"ז מובן בפשטות מה שאמר „אשר נתן אלקים לאברהם“ – דלכאורה מיותר, כקושיית האלשיך שם.

מתייחסים אליו, והוא הנו ה"גוי גדול"58. ועד"ז בנוגע לברכה והתברכו בזרעך, יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך", היינו, שברכת "ואעשך לגוי גדול" תחול רק על יעקב, וכפי שרואות עינינו, שכל ישראל נקראים שבטי ישראל (בני ישראל) על שם יעקב; ועד"ז והתברכו בזרעך – בתור זרע יעקב.

וזו היתה ברכת יצחק, ויתן לך את

(משיחת ש"פ תולדות תשל"א)

58) משא"כ בנוגע לישמעאל שנאמר (לך יז, כ) ונתתיו לגוי גדול (ולא – "ואעשה אותו"). אבל בורא כא, יח: לגוי גדול אשימנו. אבל בכ"א אי"ז ברכת אברהם, כנ"ל בפנים.

